

Інформаційна записка: Від реагування на надзвичайні ситуації до ефективного відновлення України: скоординовані та цілеспрямовані зусилля з фокусом на людях

Конференція з питань відновлення України – Гданськ, Польща, 25-26 червня 2026 року

Платформа гуманітарних НУО в Україні і понад 130 організацій-членів вітають Конференцію з питань відновлення України (КВУ), яку спільно проводять Польща та Україна у Гданську.

На п'ятому році повномасштабного вторгнення та через понад десять років від початку війни настав критично важливий момент для переходу від фрагментованих зусиль до узгодженого, інклюзивного та сталого відновлення. Ми закликаємо організаторів та учасників КВУ взяти на себе конкретні зобов'язання, які мають визначені чіткі етапи, що призведуть до відчутних змін у житті людей.

Відновлення України має бути орієнтованим на людей, здійснюватися під місцевим керівництвом і бути пов'язаним із поточним гуманітарним реагуванням. У цьому контексті вкрай важливо:

- 1. Забезпечити взаємозв'язок між гуманітарним реагуванням і відновленням, а не підміняти одне іншим.**
- 2. Інвестувати в людей і соціальні системи, а не лише в інфраструктуру.**
- 3. Забезпечити пряме та гнучке фінансування українських ОГС і місцевих суб'єктів.**
- 4. Гарантувати повноцінну участь громадянського суспільства в КВУ та процесах управління відновленням.**

Зобов'язання, взяті на КВУ 2026, мають передбачати вимірювані показники, прозоре відстеження та механізми моніторингу з боку громадянського суспільства.

Планування та координація у сфері відновлення

Відновлення України відбувається в умовах активних бойових дій та регулярних масштабних атак, які завдають значної шкоди життєво важливій цивільній

інфраструктурі, а також житловим будинкам. За останній рік енергетичні системи й системи водопостачання систематично стають мішенями, що спричиняє перебої з опаленням, електро- та водопостачанням і суттєво посилює гуманітарні потреби. Тим часом повномасштабне вторгнення посилило навантаження на органи місцевого самоврядування, які зіштовхуються з дедалі гострішими потребами своїх громад в умовах обмежених бюджетів, оскільки чисельність вразливих груп населення продовжує зростати¹. Велика частка цих прогалин компенсується неурядовими організаціями, які переважно реалізують коротко- та середньострокові проєкти. Проте цього часу не достатньо, щоб запустити системні зміни. Таким чином, довгострокові сталі і системні рішення мають вирішальне значення для забезпечення ефективного відновлення України та добробуту українців.

Людський капітал відіграє центральну роль у відновленні України. Переміщені особи та інші постраждалі від конфлікту потребують комплексної підтримки для досягнення стійких рішень та відновлення свого життя з гідністю як у місцевостях, звідки вони походять, так і в нових громадах. Це має відбуватися шляхом систематичної інтеграції принципів гендерної рівності, належного залучення молоді, людей похилого віку, людей з інвалідністю та інших вразливих і маргіналізованих груп, зокрема, за участю організацій громадянського суспільства (ОГС), що представляють їхні інтереси, а також шляхом підтримки ефективного повернення ветеранів до цивільного життя та впровадження інклюзивних підходів, щоб гарантувати, що ніхто не залишиться осторонь. Зусилля з відновлення також мають забезпечити інклюзивну та доступну відбудову житла, інфраструктури і послуг із застосуванням принципів універсального дизайну, що вимагає постійної експертної й технічної підтримки.

Водночас гуманітарні організації вже заклали основи для відновлення. Платформа гуманітарних НУО в Україні та її члени — це не лише суб'єкти реагування на кризу; вони є суб'єктами відновлення, постачальниками послуг, з'єднувальною ланкою між спільнотами та механізмом забезпечення підзвітності. Заходи, спрямовані на підтримку функціонування критично важливих об'єктів, зокрема, лікарень, шкіл і соціальних установ, не лише задовольняють нагальні потреби та прогалини, а й сприяють формуванню довгострокової стійкості. Однак **цей перехід залишається значною мірою неструктурованим, не має достатнього фінансування і координації, з низьким рівнем узгодженості між гуманітарною діяльністю, плануванням відновлення та національними системами.** Уряд вживає заходів для зміцнення співпраці та координації з місцевими органами влади та неурядовим сектором у галузі відновлення (зокрема, через залучення до розробки стратегічних і нормативно-правових документів, створення координаційних платформ і проведення зустрічей), однак цьому процесу бракує більшої послідовності та додаткових ресурсів. **Без більш рішучих зусиль, спрямованих на усунення цих прогалин, заходи з відновлення ризикують залишатися фрагментарними і**

неефективними, що обмежить їхню здатність належним чином реагувати на потреби найбільш постраждалих груп населення.

У нинішніх умовах все ще існує потреба у посиленні синергії в рамках «трикутника» уряду, приватного сектору та громадянського суспільства за підтримки міжнародних партнерів. Напередодні КВУ 2026 надзвичайно важливо забезпечити, щоб українські ОГС та міжнародні неурядові організації (МНУО), що працюють в Україні, продовжували відігравати ключову роль у процесах відновлення та були змістовно, прозоро і належним чином залучені до КВУ для забезпечення гідного представництва інтересів різноманітних громад.

Ключові рекомендації

- **Забезпечити тіснішу координацію між швидким реагуванням, перехідним та довгостроковим реагуванням** шляхом узгодження механізмів фінансування, планування та координації між усіма відповідними учасниками, включаючи міжнародних донорів, Уряд України та органи місцевого самоврядування. Паралельно зі збільшенням підтримки відновлення необхідно визнати затяжний характер війни та пов'язані з нею постійні гуманітарні потреби, які мають систематично задовольнятися.
- **Надати пріоритет орієнтованому на людей, інклюзивному та системному відновленню** зі сталими інвестиціями у соціальні послуги, системи захисту, можливості працевлаштування та підприємництва, освіти й психічне здоров'я. Особливу увагу слід приділяти жінкам, дітям, молоді, переміщеним особам, включаючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та репатріантів, особам з інвалідністю, ЛГБТІК+ спільнотам та іншим вразливим групам. Необхідно забезпечити систематичну інтеграцію стандартів доступності в усі інвестиції в сфері відновлення.
- **Посилити роль громадянського суспільства, місцевих та інших суб'єктів у процесах відновлення** шляхом розширення прямого та гнучкого фінансування, забезпечення змістовної участі та гідного представництва інтересів різноманітних спільнот у процесах ухвалення рішень на всіх рівнях. Особливу увагу слід приділити організаціям, заснованим та вкоріненим у громадах, надати їм підтримку у розбудові партнерства з ОМС та бізнесом.

Людський вимір

Окрім відбудови інфраструктури, відновлення України полягає у відновленні життя людей і громад. З огляду на те, що майже чверть довоєнного населення

України була змушена переміститися в інші регіони країни та за її межі, забезпечення довгострокових і сталих рішень для тих, хто залишив свої домівки, є ключовим для відновлення країни. Захист і спроможність біженців, ВПО, осіб з інвалідністю та інших постраждалих від збройного конфлікту людей досягти стабільності, отримати доступ до можливостей і зробити добровільний, усвідомлений та довгостроковий вибір щодо свого майбутнього матимуть вирішальне значення для формування демографічної, соціальної та економічної траєкторії України. **Інвестиції в людей, послуги та системи підтримки є критично необхідними для зміцнення соціальної згуртованості та життєстійкості громад, а також забезпечення сталого та інклюзивного відновлення.** Цільові, інклюзивні та гендерно чутливі підходи залишаються важливими для задоволення конкретних потреб вразливих груп та осіб, які здійснюють догляд. У поєднанні з обмеженими можливостями державних установ та приймаючих громад щодо задоволення потреб у окремих секторах і регіонах це створює прогалину, яка вимагає довгострокових і стійких рішень.

З понад **4,6 мільйона ВПО** внутрішнє переміщення перетворилося на довгостроковий виклик для відновлення та врядування. Багато переміщених домогосподарств продовжують зіштовхуватися з **нестабільними житловими умовами, втратою або порушенням засобів до існування, обмеженим доступом до медичної допомоги та соціальних послуг, а також зі зростаючою економічною вразливістю**, особливо серед домогосподарств, очолюваних жінками, людей похилого віку та людей з інвалідністю. Повторні переміщення, спричинені новими хвилями ескалації війни в прифронтових районах, ще більше виснажують спроможність домогосподарств долати труднощі та посилюють тиск на муніципалітети з обмеженими ресурсами, які приймають значну кількість переміщених осіб. Відсутність житла, послуг та інфраструктури може перешкоджати евакуації або сприяти передчасному поверненню людей до небезпечних районів, оскільки ефективність евакуації безпосередньо залежить від готовності приймаючих громад забезпечити належні умови проживання для людей.

Вирішення цих викликів вимагає **посилення синергії між гуманітарним реагуванням і заходами з відновлення**, зокрема, через інвестиції в житло (житлові програми), регулювання ринку оренди, місцеві послуги та економічну інклюзію, враховуючи принципи безбар'єрності; а також суттєве розширення підтримки **місцевих ініціатив і забезпечення участі ВПО** у плануванні відновлення, зокрема, через такі механізми, як ради ВПО.

Хоча повернення буде важливою складовою відновлення, сталий підхід потребує скоординованих дій з боку України та її партнерів для забезпечення того, щоб **повернення було добровільним, безпечним, гідним, з належною підтримкою, а також супроводжувалося інвестиціями у житло, засоби до існування, економічну інтеграцію та базові послуги.** Через чотири роки після запровадження

Директиви ЄС про тимчасовий захист (TPD), поряд з аналогічними процедурами тимчасового захисту в країнах поза ЄС, цей документ залишається наріжним каменем підтримки для понад 6 мільйонів осіб, переміщених з України по всій Європі, забезпечуючи правовий статус і доступ до ринку праці та базових послуг. Хоча ЄС вчетверте продовжив дію тимчасового захисту до березня 2027 року та ухвалив Рекомендацію Ради щодо виведення зі статусу тимчасового захисту переміщених українців у 2025 році, **прогрес у напрямку довгострокових рішень залишається обмеженим. Шляхи виведення зі статусу тимчасового захисту часто відсутні, малодоступні на практиці або суттєво обмежені**, переважно зводяться до схем, пов'язаних із зайнятістю, і обмежені суворими критеріями доступу та адміністративною складністю. Як наслідок, багато бенефіціарів залишаються у тривалій невизначеності щодо свого правового статусу та майбутніх перспектив, що обмежує їхню здатність отримати стабільну роботу й житло, продовжити освіту, возз'єднатися з родиною та планувати майбутнє. Це диспропорційно впливає на вразливі групи, які перебувають **під підвищеним ризиком залишитися без реальних варіантів захисту після завершення дії тимчасового захисту та потребують індивідуалізованої підтримки як у приймаючих країнах, так і під час потенційного повернення.**

Водночас **механізми повернення та реінтеграції залишаються недостатньо розвиненими**: у країнах перебування практично відсутні цільові програми добровільного повернення, а в Україні бракує комплексної стратегії повернення та реінтеграції, забезпеченої належним фінансуванням. Стала реінтеграція також передбачає підтримку як громад, що приймають, так і тих, до яких відбувається повернення, включаючи інвестиції в місцеву інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та соціальну згуртованість. За підтримки МНУО та міжнародних суб'єктів, **українські організації громадянського суспільства та ради ВПО** можуть відігравати важливу роль у забезпеченні доступу до інформації, сприянні залученню громад, забезпеченні інклюзивних підходів і формуванні політики реінтеграції, що ґрунтується на місцевих потребах та реаліях переміщення.

Ветерани, зі свого боку, змушені долати значні психологічні, соціальні та економічні бар'єри, що впливають на їх доступ до зайнятості, підприємництва та наявних програм підтримки, особливо важкопоранені ветерани і ветерани з інвалідністю, які часто потребують тривалої реабілітації перед поверненням до професійного життя. **Серед основних викликів**: психологічні травми, труднощі з адаптацією до цивільного життя, обмежений доступ до послуг комплексної підтримки, чутливої до травматичного досвіду, недостатній супровід на етапах до та після подання заявок на гранти, а також брак інформації про наявні програми.

Докази свідчать, що **комплексні підходи**, які поєднують фінансову допомогу, навчання підприємництву, наставництво та психосоціальну підтримку, є найефективнішими для забезпечення стабільних засобів до існування, зміцнення

стійкості та сприяння довгостроковій соціальній і економічній реінтеграції.

Рекомендації

- Уряд України, донори, учасники гуманітарного реагування та процесів відновлення повинні посилити довгострокові заходи реагування на внутрішнє переміщення, управління якими ведеться на місцевому рівні, шляхом кращого узгодження між швидким реагуванням і плануванням відновлення. Особливу увагу необхідно приділити питанню доступного житла з дотриманням стандартів доступності, економічній інклюзії та розширенню надання якісних місцевих послуг, одночасно забезпечуючи у процесах управління відновленням змістовну участь ВПО та місцевого громадянського суспільства, включно з найбільш вразливими групами населення.
- Європейська комісія, країни, що приймають біженців та Уряд України повинні забезпечити скоординований та інклюзивний перехід від тимчасового захисту, який гарантує безперервність захисту, підтримує місцеву інтеграцію та забезпечує безпечне, добровільне й усвідомлене повернення. Вони повинні співпрацювати, щоб запобігти прогалинам у захисті, забезпечити правову визначеність для всіх осіб, які користуються тимчасовим захистом, включаючи вразливі групи і громадян третіх країн, та розширити доступні шляхи переходу до альтернативного довгострокового національного статусу в приймаючих країнах і реінтеграцію в Україні.
- Уряд України повинен заздалегідь розробити та підготувати план реагування на можливе масове повернення українців з-за кордону, включаючи їхній доступ до економічної незалежності та самостійності, з особливою увагою до потреб найбільш вразливих категорій населення і готовності систем соціального захисту. Уряд України також повинен створити єдину базу даних потреб громади та можливостей відновлення.
- Уряд України, донори і гуманітарні організації та учасники процесу відновлення повинні посилити комплексну та довгострокову підтримку реінтеграції ветеранів у цивільне життя шляхом надання фінансової допомоги, навчання підприємництву, забезпечення професійної підготовки, наставництва, психосоціальної підтримки та травма-орієнтованих послуг, одночасно розширюючи партнерство з місцевими органами влади та приватним сектором.

Місцевий та регіональний вимір

Зміцнення місцевих і регіональних зусиль із відновлення залишається важливим елементом чинних реформ із децентралізації в Україні, забезпечуючи при цьому узгоджений підхід на національному рівні та координацію з центральними органами влади. **Підтримка місцевих органів влади як основних виконавців обов'язків, а також громадянського суспільства та місцевих громад, зокрема вразливих**

груп населення, та розвитку місцевої економіки безпосередньо сприяє зміцненню стійкості громад, безперервності надання послуг і сталому відновленню.

Повторні атаки на енергетичну інфраструктуру серйозно порушують роботу систем опалення, водопостачання та надання основних послуг по всій Україні. Крім того, війна призвела до значної шкоди приватним будинкам, значних екологічних наслідків, зокрема забруднення ґрунтів та водних ресурсів, руйнування екосистем і зростання ризиків для здоров'я населення. У відповідь на це гуманітарні організації все частіше впроваджують гібридні енергетичні рішення, сонячні системи та енергоефективні модернізації в лікарнях, школах та центрах розміщення. Такий підхід слугує основою для формування довгострокових систем відновлення, що створюють можливості для більш тісних зв'язків і співпраці. Початок співпраці між гуманітарними НУО, НУО у сфері відновлення та НУО з мандатом з екології в Україні свідчить про зростаюче розуміння того, що відновлення інфраструктури не повинно відтворювати довоєнні вразливості. Натомість інвестиції у відновлення повинні підтримувати децентралізовані, енергоефективні та кліматично стійкі системи, які зменшують довгострокові витрати на експлуатацію, зміцнюють місцеву стійкість та відповідають цілям «зеленого переходу» України і її євроінтеграційним прагненням.

Постійна залежність від колективних центрів підкреслює нагальну потребу в більш стійких та довгострокових житлових рішеннях для ВПО. Незважаючи на те, що реконструкція та інклюзивна адаптація залишаються необхідними для забезпечення мінімальних стандартів життя, потрібні більші інвестиції в соціальне житло і довгострокові варіанти розміщення, щоб забезпечити гідні умови проживання, безпеку та доступність житла для всіх постраждалих людей.

Планування відновлення на муніципальному рівні також має дедалі більше враховувати енергетичну стійкість, кліматичну адаптацію, надання місцевих послуг із застосуванням інклюзивного підходу до найбільш вразливих та маргіналізованих громад, зокрема, забезпечення доступності для маломобільних груп населення, та планування державних інвестицій, тоді як місцеві органи влади потребують додаткових технічних можливостей та механізмів міжгалузевої координації для досягнення цієї мети. Органи місцевого самоврядування потребують особливої підтримки у скоординованому обміні навичками у сфері розвитку людського капіталу, формуванні проактивного підходу до місцевого врядування та розвитку громад, застосуванні принципу «не нашкодь» та сприянні соціальній згуртованості.

З огляду на значні витрати на ремонт, відновлення та відбудову лише у таких секторах як житло, енергетика та видобувна промисловість, водопостачання та санітарія, які, за даними [RDNA5](#), перевищують 197 млрд доларів США, співпраця з приватним сектором, інвесторами та бізнесом має вирішальне значення для підтримки ініціатив України щодо створення стійкої інфраструктури і забезпечення стабільного доступу до життєво важливих послуг. Необхідна тісніша співпраця між

політиками, інституціями, іншими учасниками та приватним сектором для створення привабливого інвестиційного клімату і формування сприятливої нормативно-правової бази, яка дозволила б здійснювати довгострокові інвестиції у відновлення інфраструктури та надання послуг.

Рекомендації

- Донори та виконавці гуманітарних програм та програм з відновлення повинні забезпечити, щоб зусилля з відновлення посилювали місцеві системи, структури управління, ринки, і надання місцевих послуг через гнучкі, інклюзивні та скоординовані на місцевому рівні підходи, адаптовані до прифронтових і постраждалих від війни територій.
- Уряд України повинен надати пріоритет відновленню та забезпеченню стабільної роботи критично важливої соціальної інфраструктури, зокрема, шкіл, закладів охорони здоров'я і створення довгострокових житлових рішень для переміщених осіб, за допомогою субсидій та за підтримки міжнародних донорів, дотримуючись при цьому інклюзивних і гендерно-орієнтованих підходів.
- Гуманітарні організації та учасники процесу розвитку повинні збільшувати скоординовані інвестиції у стійкі та відновлювані енергетичні рішення, щоб підтримати довгострокове відновлення, надання інклюзивних базових послуг для різних груп населення і підвищення стійкості місцевої економіки.
- Інвесторам та бізнесу слід вивчати можливості співпраці з Урядом і місцевими суб'єктами, прагнучи покращити надання послуг за рахунок прибуткових інвестицій, при цьому враховуючи інтереси населення (споживачів), органів місцевого самоврядування і донорів.

Економічний та сільськогосподарський вимір

Мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) становлять [99.98%](#) усіх суб'єктів господарювання, забезпечують 74 % робочих місць та створюють 64 % доданої вартості. З початку повномасштабного вторгнення частка жінок-підприємниць неухильно зростає, і у 2025 році 61 % новозареєстрованих приватних підприємців (ФОП) становили жінки. Водночас умови діяльності залишаються особливо складними у прифронтових та постраждалих від війни районах, де підприємства продовжують зіштовхуватися з нестабільністю, пошкодженою інфраструктурою, ненадійним енергопостачанням, обмеженим доступом до банківських послуг та зниженим ринковим попитом на продукцію і послуги. Малі підприємства, очолювані жінками та внутрішньо переміщеними особами, зазнали непропорційно сильного впливу у вигляді закриття підприємств, неодноразового скорочення обсягів продажів та підвищених ризиків дефолту.

Чинні механізми підтримки ММСП все ще мають значні прогалини, особливо для дрібних сільських підприємців і підприємств, очолюваних жінками, людьми з інвалідністю та представниками інших вразливих груп, які часто зіштовхуються з труднощами у доступі до фінансування, інвестицій та послуг із розвитку бізнесу. Підприємства, очолювані жінками, не отримують достатню підтримку: лише [14%](#) офіційної допомоги на цілі розвитку (ОДР) для України у 2022–2023 роках включали цілі гендерної рівності, порівняно із середнім світовим показником ОДР у [46%](#). Водночас, понад третина жінок та 29% внутрішньо переміщених осіб, які шукають роботу, не мають доступу до економічних можливостей через доглядові обов'язки¹, у той час як 21 % молоді (віком 15–29 років) належать до категорії NEET (не отримують освіти, не працевлаштовані, не проходять професійну підготовку), вказуючи в своїй більшості на необхідність догляду за близькими як на головну перешкоду.

Підтримка економічних і ринкових систем у поєднанні з інвестиціями в інфраструктуру сфери догляду виявилася перспективним підходом до зменшення залежності від гуманітарної допомоги, водночас сприяючи генерації доходів, відновленню місцевої економіки та зміцненню стійкості громад.

Там, де ринки продовжують функціонувати, підтримка економічного відновлення має стати пріоритетом поряд із гуманітарною допомогою, такою як грошова допомога, як шлях до самозабезпечення і сталого місцевого відновлення. Сільське господарство залишається одним із ключових секторів економіки України та важливим джерелом продовольчої безпеки й засобів до існування для сільського населення, особливо в районах, де сільське господарство є основною галуззю місцевої економіки. Однак сектор продовжує зіштовхуватися з серйозними викликами, пов'язаними із забрудненням земель, перебоями в енергопостачанні, руйнуванням зрошувальних систем, кліматичним тиском та відсутністю комплексних механізмів компенсації за втрачені активи на окупованих територіях. Забруднення земель мінами і нерозірваними боєприпасами залишається однією з найгостріших перешкод для відновлення. Фермери продовжують стояти перед неможливим вибором: залишитися без засобів до існування чи ризикнути обробляти потенційно забруднені ділянки. Водночас неодноразові атаки на енергетичну та водну інфраструктуру, такі, як знищення греблі Каховської гідроелектростанції, підірвали зрошення, охолодження, сушіння зерна, переробні потужності та тваринництво, що особливо вплинуло на дрібних фермерів та виробників, які працюють у ланцюгах створення вартості швидкопсувних товарів. Крім того, посуха, деградація ґрунтів й екологічні збитки продовжують підривати сільськогосподарську продуктивність та довгострокову стійкість.

Процес вступу України до ЄС також створює як можливості, так і ризики для малих і

¹ Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5), February 2026

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf>

середніх сільськогосподарських виробників. У той час як інтеграція в ринки ЄС відкриває довгостроковий потенціал, дотримання стандартів ЄС вимагатиме значних інвестицій та технічної підтримки, які багато дрібних фермерів наразі не можуть собі дозволити без цільової допомоги та механізмів поетапного переходу. Без доступних шляхів підтримки існує значний ризик, що дрібні виробники будуть виключені з майбутніх ринків та можливостей відновлення.

Рекомендації:

- Міжнародні партнери України у співпраці з Урядом України та суб'єктами, що займаються відновленням у регіонах підвищеного ризику, повинні створити цільові та гнучкі механізми фінансування відновлення для ММСП у прифронтових та постраждалих від війни районах, включаючи моделі змішаного фінансування, гранти, гарантії та інструменти оперативної підтримки бізнесу для конкретних вразливих груп населення, що заохочуватимуть прозорі конкурентні ринкові відносини.

Міжнародним фінансовим установам у співпраці з учасниками процесу відновлення слід посилити підтримку сільських підприємців, дрібних фермерів і підприємств, очолюваних жінками та представниками інших вразливих груп, шляхом покращення доступу до фінансування, технічної допомоги, послуг із розвитку бізнесу та ринкових можливостей.

- Уряд України та переговорні органи повинні забезпечити, щоб політика вступу до ЄС та економічного відновлення включала поетапні та доступні механізми підтримки, які запобігають виключенню дрібних виробників і дрібних фермерів з майбутніх ринків та можливостей відновлення, а також інвестиції в інфраструктуру доступних послуг з догляду за дітьми та людьми похилого віку.